

אמר ר' עקיבא

ס"ב קדושים תש"ב

ס' כ"א (חמה קור' צ"ב)

202

במשבונן הוא הסתכלותנו בגדולת הקב"ה
 בעצמו, קדוש ונורא שמו, ואם נשזה קדושתו
 ית' תמיד לגד עינינו, בודאי לא נתור אחרי
 לבנו ואחרי עינינו, וכמו שכתב הרמ"א וצ"ל
 בתחלת חיבורו שו"ת ה' לגדלי תמיד הוא כלל
 גדול וכו'.

ואחרי שהתורה צותה לנו קדושים תהיו רמזה
 לנו בזה שלשה אמצעים אשר על ידם
 יצא לנו להשמר מעבירה ונוכל להתקדש,
 ראשית איש אמו ואביו תיראו, היינו
 הביטו אל צור תוצבתם הו מאין באת,
 ואם נירא מאבותינו הקדושים בודאי לא
 נבוא לידי חטא; השנית ואת שבתותי
 תשמרו, לזכור תמיד לאן אתה הולך כי אנו
 רצים לחיי עולם הבא יום שכלו שבת (כמו
 שכתבתי כבר במקום אחר ששמירת שבת
 יזכירנו כי יש לפנינו עולם הבא יום שכולו
 שבת, ופירשתי בזה ושמרו בני ישראל את
 השבת וכו' ביני ובין בני ישראל אות הוא
 לעולם, שבת הוא אות לעולם הצפון הבא
 לקראתנו); השלישית הכי נכבד הוא ההסתכלות
 חוזקתה כי אני ה' אל קיכם, המלך הגדול
 והנורא הוא אלקינו הוא מחוקקנו הוא צוה
 ואיר נמרה את פי.

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם אשר
 אבני תיראו ואת שבתותי תשמרו
 אני ה' אלוקיכם ונראה לברך כל המשך מורא
 אב ואם ושמירת שבת לכאן, עם מה שאמר
 עקביא בן מהללאל הסתכל בשלשה דברים דע
 מאין באת ולאן אתה הולך, מאין באת ממטה
 סרוחה וכו' (אבות פ"ג), וכבר אמרו בספרים
 הקדושים, כי זה הדרך לא נאמר רק לקטני
 העם, אבל לבעלי שכל מביני מדע נאמרו
 שלשה דברים אלה באופן אחר, לא שיעוררו
 את האדם על פחיתות ערכו רק להיפוך שיסתכל
 ברום ערכו וממנו יקח להבין תובתו נגד ה';
 מאין באת מאבות קדושים אברתם יצאק
 ויצאק מאמהות קדושות, ועל כן החובה גם
 עליך להתקדש ולהסתר ולהגביה עוף בדרכי
 ה', וכמו שהמליך אאוצ"ל שאו את ראש כל
 עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם, כי
 הגאות הוא דבר נחזק מאוד לעבודת ה', שלא
 לירא ולא ליבוש מפני המלעיגים, אך במה ועל
 מה יתגאה אדם קרנן מוצמר חולצה ולא איש
 הלא מד ערכו, על זה יש לזמר הביטו אל
 צור תוצבתם, בני מלכים אנחנו, היינו שאו
 את ראש בני ישראל, הפה בקרבם
 נשיאות ראש וקומה זקופה, על ידי הסתכלותנו
 למשפחותם לבית אבותם. השנית
 לאן אתה הולך, לקראת עולם הבא לראות
 חיים טובים ונעימים חיים נצחיים, וכמו שאמר
 ר' נחוניא בן הקנה (ברכות כח, ב) הם רצים
 ואנחנו רצים הם רצים לברך שחת ואנחנו רצים
 לחיי עולם הבא, לראות שכר טוב בעמלנו
 3) לשבוע נעימות בזיו פני השכינה, ומה טוב
 ונעים גורלנו ומה יפה מנת חלקנו שקדשנו ה'
 במצותיו, ואם נסתכל ובין את זאת בודאי
 נבדל מן התועים ונמאס בחטא. השלישית הכי
 נכבד לפני מי אתה עתיד ליתן דין

ס"ב ק"ך

ג) איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמרו. פרש"י שאם יאמר לך אביך חלל
 אח השבת אל תשמע לו. ובפר' ויקהל פירש"י מדהקדים שמירת שבת לבנין
 המשכן לומר לך שאין בנין המשכן דוחה שבת ש"מ שהמוקדמת רחי למאוחרת,
 שאני הכא שהתחיל בלשון יחיד איש אמו ואביו וסיים בלשון רבים תיראו, תשמרו,
 כשלמא תיראו קאי על איש ואשה כפירש"י אבל אצל השבת למה אמר חשמורו
 לשון רבים מה לי איש מה לי אשה, אלא רדאי תשמורו קאי על הבן והאב לומר לך
 שאתה ואביך חייבים בכבודי.

ומה שפרט השבת יותר מכל מצוה שבתורה, לפי שטעם של מצות כיבוד אב ואם
 הוא שראוי לחלוק כבוד למי שהוציאו לאור ההויה הלא הוא אביך קנך והוא
 עשן ואיך לא תחלוק כבוד למי שהמציאך כי זולתו לא היה לך מציאות כלל, והשבת
 מונה על כיבוד של השי"ת כי הוא מורה על חידוש העולם והמציא הקב"ה לאור
 ההויה אותך ואת אביך, ואם יאמר לך אביך חלל השבת כדי לטעת בלבך שהעולם
 קדמך ובלתי מחדש כדי שתאמין שאין לך שום אב אחר זולתו ויאמר כל זה לפתותך
 שתבטל רצון אביך שבשמים מפני רצונו לא תאבה ולא תשמע לו, כי באמת הוא ית'
 אב לכלנו וחייב אתה לבטל רצון אביך מפני רצונו ית' כי אתה ואביך חייבים בכבודו,
 אבל אם יאמר לך אביך לעבוד עבירה אחרת פשיטא שלא תשמע לו כל זמן שראש
 6) נודך קיים ואתה משמר השבת כהלכתו ומאמין בחידוש העולם כי אב אחד לכלנו
 וע"ז אינו צריך לצוותך, זולת אם יבא לחלוק על השורש מראש אמנה ע"ז אתה
 צריך זירוז ביותר ועל בן מציעו בכ"מ סמיכת השבת למצות כיבוד אב ואם כי גם

חיוכה ר' תורה (4)

י"ג לא תלין פעולת שכיר אתך

ר' זושא מהניפולי, שהיה עני ואביון, החליט פעם לשמח את אשתו ולקנות לה שמלה חדשה. חסך פרדסה לפרדסה, וכשהצטבר אצלו סכום מתאים - נתנו לאשתו לתפור לה שמלה. שמחה הרבנית, קנתה בר, ומסרתו לחייט. החייט, שהיה אף הוא עני מרוד, ובתו עמדה להינשא, עמל על השמלה שבוע ימים, סיימה, ובא למוסרה. ראתה הרבנית שפני החייט נפולים, ושאלה אותו לסיבת הרבר. באנח ואמר לה: כשעסקתי בתפירת השמלה, נכנס אלינו חתננו המיוער, ובראותו את השמלה - היה בסוח שהיא בשביל כלתו. עכשיו שלקחתיה למוסרה לרבנית - כעס, ואף איים לבטל את השירוך. נכמרו רחמיה של אשת ר' זושא על החייט האביון, ונתנה לו את השמלה במתנה עבור בתו. כששמע ר' זושא את המעשה, שאל את אשתו: ואת שכר עבודתו שילמת לו? תמחה הרבנית: והרי את השמלה כולה נתתי לו? השיב ר' זושא: מה ענין מתנה לשכר? האביון הזה הלא ישב ועמל שבוע ימים, לא בשביל בתו אלא בשבילך, רציפה בכליך עיניים לקבל את שכר עבודתו, כדי לקנות לחם לילדיו. וכי משום שנתת מתנה לבתו, מותר לנו עתה לקפח את שכרו? מיד הלכה הרבנית ושילמה לחייט את שכרו...

3) נ"ט, ג' איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו.

נראה לבאר הקשר בין שני עינים אלה, רבאמת המאמין בקדמות העולם - וכמו שמאמינים אומות העולם ורשעי ישראל שבמשך הזמן נתפתח האדם מכל מיני קופים ושאר חיות וכדומה - בהכרח שסוכר שכל מה שהדרות מתרחקים מהזמן הקדמון יותר הם מפותחים ויותר הם חשובים, ולכן אדרבה - הם סוכרים שהדור הזקן חייב לכבד את הדור הצעיר, אבל אנו שמאמינים שהאדם הוא יציר כפיו של הקב"ה וככל שמתרחקים הדורות יותר אנו מתרחקים מההשפעה האלקית ומגדלותו יתברך, בודאי השומה עלינו לכבד את הדור הקודם, שהרי הם חשובים וגדולים יותר ממנו, ולכן כשבאה התורה להזהיר על "איש אמו ואביו תיראו", הוצרכה לחזור ולשנות גם את פרשת "ואת שבתותי תשמרו", דהרי השבת הוא הזכר והאות לחידוש העולם על ידי הקב"ה בששת מעשה בראשית, ודו"ק.

בענין זה אזכיר מה ששמעתי מהגר"א וואסרמן זצ"ל: שאילו ראה דארווין את החפץ חיים לא היה אומר שהאדם נתפתח מקופים וכדומה, אלא שהוא ראה רק אנשים כמוהו ולכן בא לידי טעות, ודו"ק.

5) תפילת עמידה

בצדק תשפט עמיתך (י"ט, טו)

בתקופת השואה, כשהצבא האמריקאי נכנס למחנות הריכוז והחל לטפל בשרידים ובפליטים, שימש רבי אליעזר סילבר זצ"ל בתור הרב הצבאי, ובתור שכזה נכנס לעובי הקורה לטפל בכל אותם פליטים חסרי כל.

והוא סיפר על מעשה שארע לו שם:

במסגרת פעילותו הוא ניסה לדבר על לב הפליטים ולנחם אותם, וגם לארגן חיים יהודיים בקרב הפליטים. בין השאר הוא ארגן מגינים, אבל היה שם יהודי אחד שבשום אופן לא רצה להצטרף למנין. הוא טען בתקיפות: אינני רוצה להכיר ביהדות, לא רוצה מנין ולא תפילה ולא שום דבר. הוא כעס על הקב"ה ועל כל היהודים גם יחד.

הרב סילבר שאל אותו: הרי כולם סבלו כמוך בצורה שאי אפשר לתאר ולספר. מדוע אתה כועס יותר מכולם, עד שאפילו להיכנס ולענות 'אמן יהא רבא' אינך מוכן?

השיב לו אותו יהודי: כשלקחו אותנו למחנות, היה שם יהודי אחד שהצלח להגניב למחנה סידור. הוא פירסם בין היהודים שמי שרוצה להתפלל מתוך הסידור שלו [בהיחבא כמובן] במשך חצי שעה, צריך לתת לו בתמורה חצי ממת לחם היומית. ואם הוא רוצה להתפלל שעה שלמה - עליו לשלם תמורת כך מנת לחם שלימה! והנה, ע"י שהתחיל לעשות מסחר עם הסידור שלו הוא קיבל הרבה לחם, והתחיל לאכול כל כך הרבה עד שנחלה ומת.

נו, תראה איזה רשע ומושחת הוא היה. אם כבר יש לו סידור, איך הוא היה כזה רשע - למכור את הזכות להתפלל בסידור תמורת לחם? אי לכך, אינני רוצה יותר להכיר יהודים, לא רוצה לדעת מכלום.

אמר לו הרב סילבר: למה אתה מסתכל דווקא על אותו יהודי מסכן וטיפש, אשר מכר חצי שעה תפילה בסידור תמורת חצי מנת לחם או שעה תמורת מנה שלימה? למה אתה לא מסתכל על כל אותם יהודים צדיקים שהיו מוכנים לתת את מנת לחמם הדלה תמורת תפילה בסידור? הרי כ"כ הרבה יהודים היו מוכנים

לכך, עד שאותו מסכן אכל כ"כ הרבה לחם עד שנחלה ומת. למה אתה מסתכל רק על הצד השלילי ולא על הצד החיובי?

זוהי דוגמא לסיפור שאדם סבור שטמון בו מסר אחד, בעוד שבעצם עליו ללמוד ממנו בדיוק את הדבר ההפוך, ועל דרך זה אפשר לקיים את הציווי "בצדק תשפט עמיתך" ע"י שמביטים על הצד שהחיובי שבו.

הצלה גשמית, או הצלה על ידי תפילה?

לא תעמוד על דם רעך" (יש. מז)

"לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון סובע כנרר ויהי או ליסטים באים עליו" (רש"י)

6
כחצ"ה
14
7

באחת מאגרותיו, מאיר הגאון בעל "חזון איש" זווית מעניינת בציווי שבפסוק זה: מהי החובה הנגזרת מחיוב "לא תעמוד על דם רעך"? האם הכוונה להשתדלות גשמית בהצלת הנתון בצרה, או שמא יקוט האדם בהצלה מסוג אחד - יתפלל להקב"ה על חברו הנתון בצרה ויבטח בה' שבזכות תפילתו ישלח רווח והצלה לאותו אדם?

ראשית לכל, עלינו לדעת שהמתפלל ומרבה תחנונים על ההצלה, הוא פועל יותר ממי שמשתדל להצילו בפועל. כי כמו שבקנין הכסף והרכוש, אין ההשתדלות אלא רק פרעון חוב, וחלילה לו לאדם מלחשוב כי כוחו ועוצם ידו עשה לו את כל חילו, כך גם ההשתדלות להצלת נפש הזולת היא רק מצוה, אבל צריך לזכור שאין בכוחנו לעשות מאומה, אלא שבמעשינו אנו מעוררים רחמי שמים, שמעשה ידינו יכוננו את המבוקש!

אולם אם כן, יהיה מי שיסיק מסקנה מוטעית, וכאשר יראה אדם טובע בנהר - במקום לזנק אל המים ולנסות להצילו, יעמוד ויתפלל להקב"ה שישלח לטובע הצלה... על כך כותב בעל "חזון איש" בתקיפות: מי שרואה אדם טובע בנהר, ויכול להצילו ואינו מציל, ועומד להתפלל שיינצל - הרי זה שופך דמים!

אך זהו רק צידו האחד של המטבע. הצד השני הוא, כאשר אדם רואה אדם אחר הנתון בצרה, ואין לאל ידו להושיט לו עזרה, אולם הוא גם לא מתפלל עבורו, ועל אדם כזה כותב בעל "חזון איש": הרי זה מונע מלהציל, אף שיעשה השתדלות להצלתו וחנימוק, יורד לשורשי הבנת נימי הנפש: כי כאשר אדם יודע שאין ביכולתו להציל, ובכל זאת הוא מתעסק בנסיונות סרק להצלה גשמית, אין זה מפני שמקווה להציל, אלא רק משום שליבו הרחום לא מניח לו לעמוד ולא לעשות כלום.

אלא שבמקום נסיונות סרק להצלה גשמית, סלולה בפניו הדרך היהודית לקיים את "לא תעמוד על דם רעך" - בתפילה!

אגרות חזון איש - חלק ג', סימן ב'

7 כ"ק ס"ו

והאבת לרעך כמך אחר ריע זה כלל גדול בחורה יל כי מוית וכל עסקי הטולם אפשר שיעשה אדם לבד בלי שישתק עם חבריו, אבל בחורה היא רק בדיעבד צרכים ואחר ריע הרבה למדי מרבתי ומתלמדי יותר מכולם ויש וארבת לרעך כמך זה כלל גדול בחורה שיהיה זה אה זה וכו' זה אה זה בהלכה וק"ל:

עוד יל להזכיר החורה שלא נחשב ארבת ריעיו איכה אלא בעיני טויה שיחוק איש לרעיו ויחיהו אלא גם בעיני קיום החורה שייך מנה האה וכמו שירא כי עושה כל המפעלות וחושב מחשבות להשלים נפשו לעויה כן צריך שיראה להשלים נפש חברו וחיוב אדם ללמד בן חברו מורה נחכם כדאמרו ז"ל וכן צריך שיסרינו בתמן כדי שיטה יוכל לקיים מצות ה' וזה שאמר ריע זה כלל גדול בחורה שיעזור איש לרעיו לקיים החורה וכן חרז ויזכר אותו על כנה כאשר צוה ה' הויה מוכיח ככ"ל:

8 ב"ר

ה) לא תקום ולא תטור את בני עמך. לא אמר עמיתך לפי שהנקמה והגטירה חכונה רעה בגוף האדם ואין מן הראוי לבקש נקמה על שום אדם שהוא מבני עמך אם טוב ואם רע. לפי שמסתמא הנקמה היא על מה שעשה לך בגופך או בממונך והדברים ההם אינן ספרתך וחשובים כל כך שיהיו ראויין לנקם עליהם. אמנם מותר לעשות נקמה בגרים כי המה מסתמא רוצים להעבירך מעל מצות ה' ולהדיחך מעל ה' אלהיך וזה דבר חשוב וספוק וראוי לבקש נקמה ע"י, כי היא נקראת נקמת ה', לכך נאמר כאן אח בני עמך למעט הגוים שאינן מבני עמך שנאמר (וחליל קמטו) לעשות נקמה בגרים כי נקמת ה' היא. ועל זה ארז"ל (ברכות לג.) גדולה נקמה שנתנה בין ב' שמות שנאמר אל נקמת ה' (שם צ"א) הורו באצבע שתחילת הנקמה וסופה לא תהיה כי אם לשם ה' דהיינו בומן שיבקש איזו אדם להדיחך מעל מצות ה' כי גדול המחטיא את האדם יותר מן ההורגו, כמו שפירש"י על פסוק לא תתעב מצרי (דברים כג.) ורז"ל אמרו שכל ת"ת שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ת חתעב מצרי (דברים כג.) ויהי לרבוך תורת ה' אשר בקרבך.

3

אבל על כל המאורעות שבגופות, לא רצה ה' שיבקש האדם נקמה עליהם. משל למה יד לתינוק המשחק ועושה מעשה נעוה באיזו בנין או איזו ד"א ובא איזו אדם וקלקל כל מעשיו אשר בנה ואשר נטע הילד והילד צועק לפני אביו צעקה גדולה ומרה על זה ואילו היה אביו משגיח בו ועושה רצונו היה הורג לזה האדם, אמנם אביו אינו משגיח בקולו כלל כי אף אם הקטן כפי מיעוט שכלו הוא חושב שזה הגדל לעשות לו רעה גדולה, מ"מ האב רואה בשכלו שאין הדבר כן ושכל מעשה

(9) see

הבן הינו הבלים מעשה התועים ואינן כדאי שבעבורם יהיה לזה כאויב ומתנקם כי כפי האמת לא עשה לו זה כלום. כך הוא הענין בין אביו שבשמים לברואיו אשר לפי מיעוט השגתם במושכלות הם חושבים כי כל עניני העה"ז יש בהם צד מעלה ושלמות והנוגע בכבודם או בגופם או בממונם נראה להם כי הגדיל לעשות עמהם רעה וצועקים לאביהם שבשמים שינקם נקמתם, אבל לפעמים אין הקב"ה משגיח בקול זעקתם כשאין ברעה זו תעורכות דבר הנוגע בנשמתו של אדם כי בעיני השי"ת כל הענינים אשר בני אדם מסגלים בהם בעה"ז דומין ממש לצחוק ושחוק אשר עשה לו הילד שהזכרנו, על כן אין הקב"ה משגיח בהם זולת בזמן שעי" מאורעות שבגופות יגיע לו ביטול תורה ומצוה אז הנקמה נקמת ה'.

11

ועל דבר זה מיוסר המזמור, המתחיל אל נקמות ה' וגו' (תהלים צד.א.) המקדים לומר שאין לבקש נקמה כ"א בדבר שהוא נקמת ה' כאמור, אח"כ אמר עד מתי רשעים ה' וגו' עד ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל. וכיאר הדבר הוא שבא להשקיט תלונות האומרים עזב ה' את הארץ וגו' ואמר שודאי לא יראה יה ולא יבין בכל מעשה השפלים כי איככה יוכל וראה באבדן מולדתו עניים ומדוכים אלמנה גר ויתום ולא יקח נקמה מן עושי הרעה אין זה כ"א מצד שאין השגחתו ית' בשפלים. עז"א כמתרץ לומר שאין הדבר כן אלא לפי שה' יודע מחשבות האדם כי המה הבל, כמשל התינוק המשחק, ע"כ אין הקב"ה מקפיד עליהם בכל זמן. וע"ז מיוסד כל המזמור האומר עד מתי רשעים ה' וגו' אחר שאמר אל נקמות ה' קרא תגר על האומרים לא יראה יה וגו' זה"ש עמך ה' ידכאו ונחלתך יענו ויאמרו לא יראה יה וגו' דאל"כ למה לא ינקום ממנו, ע"ז השיב ואמר בינו כוערים בעם וגו' היוצר עין הלא יביט וגו' וא"ת אחר ששומע ומביט למה לא ינקום ממנו שהרי אל נקמות ה' ע"ז אמר כמתרץ ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל, כ"א המאורעות שבגופות בעינינו דבר גדול הנה בעיני ה' מוסר הבלים המה (ירמיה יח.) כמשל התינוק המשחק, וא"ת עכ"פ למה יראה ה' עמל וכעס שרשע מכחיר את הצדיק ע"ז אמר אשרי הגבר אשר תיסדרנו יה ומתורתך תלמדנו, כי את אשר חפץ ה' בו אותו יוכיח ביסורין אך שלא יהיה בהם ביטול תורה כמו שלמדו רז"ל מן פסוק ומתורתך תלמדנו (ברכות ה.) לפי שאם היה בהם ביטול תורה היה הקב"ה מתנקם מן המסבבים בטולה. לכך נאמר לא תקום וגו' כי כל עניני העה"ז אינן חשובים לפני השי"ת רדומה כאילו לא עשה לו כלום ע"כ אין נכון לבקש נקמה משום אדם שהוא מעמיו.

16

26

31

(10) אלו חיים

לא תקם ולא תטר את בני עמך. (י"פ יח)
 אין לו לאדם להתרעם על חברו על שלא עשה עמו טובה, או לא הלוח לו פעות וכדומה, כי מסתמא לא נמצא מאת השי"ת הטובה חזו אצלו. ויעוין ברש"י עה"כ הזה באור רבותינו ז"ל יומא כ"ג על ענין נקימה ונסירה. וגאון אחד היה מסשיל על זה משל, לאחד שצריך לאיש ששמו ראובן, ושאל לאנשים איפוא אוכל למצוא את ראובן, וענו לו שבמקום פלוני נמצא קבוץ של אנשים, אולי ישנו ביניהם. וילך להתם לדרוש עליו ולא נמצא שם ראובן. האם יעלה על דעתו להתרעם על כל אחד מהנאספים שם, למה שמו שמעון או לוי, ולא ראובן? אלא עליו ללכת למקום אחר לבקש את ראובן האמתי. כן הדבר הזה, למה לו להתרעם על האיש שאינו רוצה למלאות בקשתו, אחרי שאין זה האיש שהי' רצונו השי"ת עליו להשיב עמו, עליו ללכת לבקש את הטובה ממי שנבחר עליו להטיב עמו.

6

11

אשרי אנוש יצייר זה תמיד כמחשבתו בכל מאורעותיו בחייו הפרטיים וכמסחרו, ולבו יחי' בריא ושלם, לא תעלה קנאתו על אחרים, ולא ינקום ולא יסור.

(4)

כ' ימות א' (11)

ואהבת לרעך כמוך (יט, יח). וברשי"י אר"ע זה כלל גדול בתורה. מצינו בחז"ל (ויק"ד ד, ו): "האיש אחד יחטא (במדבר טז, כב) תני רשב"י משל לבני אדם שהיו יושבין בספינה, נטל אחד מהן מקדח והתחיל קדח

תחתיו, אמרו לו חבריו מה את יושב ועושה? אמר להם מה אכפת לכם? לא תתחי אני קדח? אמרו לו שהמים עולין ומציפין עלינו את הספינה."

הנה משלו חז"ל את הכלל ישראל לספינה אחת, ונמצאת בים, אשר כל הנמצאים בה, כולם קשורים יחד, באין כל קיום לפרט בלי הכלל. כל המציאות וכל הקיום של ישראל הוא אך ורק "כלל ישראל", ושלא "בכלל", אין כל מציאות וקיום ממש. ובציוור: כמו שאנו רואים איתן שיש בו כמה וכמה פרטים, אבל קיומו של כל פרט ופרט הוא בהכלל, וכשנכרתים אותו מהכלל

הנה זה מיתתו ודאי, כן הוא ממש הדבר בעם ישראל, כי מציאות וקיום מכל אחד ואחד; מכל פרט ופרט, הוא הכלל, והפרט כשאינו מחובר אל הכלל אינו מציאות, והוא מת ממש. הדבר הוא כ"כ פשוט, ואין יודעים כלל מזה. הולך הוא האדם תמיד וחושב, במקומו אני קדח", ואינו יודע כלל שהוא ב"כלל", שהוא בספינה.

וכן הוא גם היסוד של תורה וקבלת התורה. עדים קבלת התורה היא צריך להיות "כלל ישראל", כנאמר (שמות יט, ב), "ויחן שם ישראל נגד החר" - בלשון יחיד. וכמ"ש ברשי"י: "כאיש אחד בלב אחד" - כי הכלל ישראל קבל התורה, ולא כל הפרטים בשותפות, אלא ה"כלל". הוא אשר אמר ר"ע כי, ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, כי כל התורה כולה הנה סודה לשמור ולהחזיק שיהי "כלל". חזו צנין חוזמר של כל ולכות נזיקת, גניבה, וגולה וכדומה, כי כלם מפרידי אלוף; - מפרידי ה"כלל".

גם הרבש"ע, גם השראת השכינה, הוא דוקא בה"כלל", "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) - דייקא, - לא אצל זה ואצל זה בשותפות, אלא רק ב"תוכם", בה"כלל", כי זהו היסוד, כי כל המציאות והקיום הוא דוקא "כלל ישראל", ובתוך ה"כלל", ופרט אשר נפרד מן הכלל אין כל מציאות מיתה ממש! והדבר הוא כ"כ נודא עד שגם רק לשון, רק משמעות של פרט ולא כלל, אסור ממש להעלות על השפתים, הם מלהוכיח! איתא בברכות (מט:), "אמר שמאל לעולם אל יציא אדם את עצמו מן הכלל, תנו בשלשה הוא אומר ברכו, אימא אף ברכו, ומ"מ נברך עדיף". -

ככה מבהל הוא הדבר עד שמשמעות לכד של אי"בלל אסור להוכיח, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כמו בעיקר" (הגדה).

(5)